

OCHRANA OSOBNOSTI V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

REG. ID: 03170306
CBA ID: 15768
ID DS: yb9kxe2

NOZ ochranu osobnosti deklaruje v úvodním ustanovení **§ 3 odst. 2 písm. a)**, ve kterém jsou uvedeny základní právní zásady soukromého práva: ***každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí***

Základní právní úprava je obsažena v oddíle šestém (Osobnost člověka) v rámci druhé hlavy (Osoby) první části (Obecná část) – §81 až §117 NOZ, v oddíle pátém (Jméno a bydliště člověka) v rámci druhé hlavy (Osoby) první části (Obecná část) – §§ 77 - 80 NOZ a v oddíle třetím (Způsob a rozsah náhrady) v rámci třetí hlavy (Závazky z deliktů) čtvrté části (Relativní majetková práva) – §§ 2951 - 2971 NOZ.

Stejně tak, jako Občanský zákoník rozvádí základní práva obsažená v Listina základních práv a svobod a v mezinárodních úmluvách o lidských právech.¹

Doplňková ochrana osobnosti je nadále upravena v tiskovém zákoně zákon č. 46/2000 Sb. a v zákonu o rozhlasovém a televizním vysílání, zákon č. 231/2001 Sb., jedná se o právo na odpověď a právo na uveřejnění dodatečného sdělení. Ochrana osobních údajů je zabezpečována v zákoně č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Odpovědnost za zásah do osobnostních práv je upraven ve vztahu k internetovému prostředí v zákonu 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti. Ochrana je doplněna trestním (Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, § 184 Pomluva, zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) a správním právem (Přestupky proti občanskému soužití, zák. č. 200/1990 Sb., přestupkový zákon).

NOZ namísto fyzické osoby používá pojmu člověk a hlásí se k přirozenoprávní doktríně. **§ 19** zní:

(1) Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany.

(2) Přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich vzdát; stane-li se tak, nepřihlíží se k tomu. Nepřihlíží se ani k omezení těchto práv v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.

¹ Zejména čl. 6 (Každý má právo na život.), čl. 7 (Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena.) a čl. 10 (Každý občan má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.) Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o biomedicině), Úmluva o právech dítěte

Generální klauzule s demonstrativním výčtem dílčích osobnostních práv § 11 stávajícího Občanského zákoníku je nově upravena v § 81 NOZ:

(1) Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.

(2) Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.

Prostředky ochrany před neoprávněným zásahem uvedené v § 13 stávajícího Občanského zákoníku jsou nově vypočteny v § 82 NOZ:

(1) Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.

Náhrada nemajetkové újmy je obsažena v oddílu III části čtvrté – § 2951 odst. 2 NOZ:

Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečně a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Zůstává zachováno, že primární je morální satisfakce a není-li to dostatečné, nastupuje zadostiučinění v penězích. NOZ výslovně nerozlišuje dvě formy přiměřeného zadostiučinění. Je také jako doposud možné domáhat se obou forem zadostiučinění.

NOZ výslovně zahrnuje duševní útrapy mezi majetkovou újmu v § 2956:

Vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu u i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy.

Kritéria pro stanovení způsobu a výše zadostiučinění v § 13 odst. 3 je závažnost vzniklé újmy a okolnosti, za nichž k porušení práva došlo. V § 2957 NOZ nově definovaná kritéria:

Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny okolnosti zvláštního zřetele hodné. Jimi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohružky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace, obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví.

Nově stanovena náhrada nemajetkové újmy týkající se sekundárních obětí v § 2971 NOZ: ***Odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné, nahradí škůdce***

těž nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.

Nová úprava bezdůvodného obohacení v případě zásahu do přirozených práv člověka zakotveno v § 3004 odst. 2 NOZ

Bylo-li bezdůvodné obohacení nabyto zásahem do přirozeného práva člověka chráněného ustanoveními první části tohoto zákona, může ochuzený požadovat za neoprávněné nakládání s hodnotami týkajícími se jeho osobnosti namísto plnění podle odstavce 1 dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním. Je-li pro to spravedlivý důvod, může soud rozsah plnění přiměřeně zvýšit.

Postmortální ochrana

Rozšířen okruh oprávněných osob domáhat se práva na ochranu osobnosti v případě zesnulé osoby, kdy NOZ toto právo přiznává všem osobám blízkým (osoby uvedené v § 22 NOZ). NOZ také svěřuje aktivní legitimaci právnické osobě vystoupit na obranu dotčeného, souvisí-li neoprávněný zásah s činností dotčeného v této právnické osobě, je-li mrtev nebo nemohoucí (jinak s jeho přivolením v § 83). Výjimečnou možnost uplatnění práva na ochranu osobnosti bez jejího souhlasu stanovuje § 83 NOZ pro právnické osoby, a to za předpokladu, souvisí-li neoprávněný zásah do osobnosti člověka s jeho činností v právnické osobě (obnova zrušeného § 14 ObčZ; za jeho života jej může uplatnit však jen jeho jménem a s jeho souhlasem. Po smrti člověka se právnická osoba může domáhat, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno a aby byly odstraněny jeho následky.

Ochranu některých dílčích osobnostních práv NOZ konkretizuje:

Právo na jméno §§ 77-79 NOZ

- právo užívat své jméno, právo na ochranu svého jména § 77
- zdržovací a odstraňovací žaloba § 78
- rozšíření ochrany pro osobu, která není schopna se bránit osobně pro nepřítomnost, neznámost, nesvéprávnost, aktivní legitimace pro taxativně vymezený okruh osob, za předpokladu, že dotčená osoba nedala výslovně najevo, že si to nepřeje
- v případě zásahu do příjmení a je-li důležitý zájem na ochraně rodiny, domáhat se ochrany může samostatně manžel nebo jiná osoba blízká
- nově poskytována ochrana pseudonymu, předpokladem je přijetí, vejde-li ve známost, požívá stejné ochrany jako jméno

Právo na podobu §§ 84-85, 87-90 NOZ

- základní zásada je autonomie vůle, zachytit a rozšiřovat podobu člověka jen s jeho souhlasem
- zákaz neoprávněného zobrazení a šíření podobizny člověka
- právo na podobiznu chráněno i mimo soukromou sféru

- nově se souhlasem s vlastním vyobrazením uděluje člověk souhlas také k jeho obvyklému a s ohledem na okolnosti případu zároveň i pro něho předvídatelnému rozšíření podobizny
- svolení lze odvolat, podmínky stanoví § 87 odst. 2 pro svolení udělené na určitou dobu

Právo na soukromí §§ 86, 90 NOZ

- § 86 obsahuje zákaz zásahu do soukromí bez zákonného důvodu
- NOZ demonstrativně uvádí možné zásahy do soukromí:
 - *narušení soukromých prostor člověka bez svolení*
 - *sledování soukromého života*
 - *pořizování zvukového nebo obrazového záznamu o soukromém životě*
 - *využívání takových či jiných záznamů pořizovaných o soukromém životě člověka třetí osobou nebo šíření takových záznamů o soukromém životě*
- ve stejném rozsahu chráněny i soukromé písemnosti osobní povahy
- zákonný důvod k zásahu do soukromí jiného nesmí být využit nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka

Ochrana života a zdraví §§99-117 NOZ

Zákonné licence §§ 88-89 NOZ

NOZ v § 88 odst. 1 zavádí novou konstrukci, za které není třeba svolení člověka, pokud se podobizna nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použijí **k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právech chráněných zájmů jiných osob.** .

Úřední licence je upravena v § 88 odst. 2, když NOZ toto oprávnění rozšiřuje **v případě, že někdo veřejně vystoupí v záležitosti veřejného zájmu.** Nadále platí výčet chráněných hodnot, a to podobizna, písemnost osobní povahy nebo zvukový či obrazový záznam. Obrazové snímky byly vypuštěny. Svolení tak není třeba, pořídí-li se nebo použijí-li se na základě zákona k úřednímu účelu. Rozšířen byl rozsah užití o pořízení.

Vědecká a umělecká licence a licence zpravodajská je upravena v § 89 NOZ. Dopadá na taxativně vyjmenované aspekty osobnosti – podobizny a obrazové a zvukové záznamy. Bez svolení se mohou pořídít nebo použít přiměřeným způsobem k vědeckému nebo uměleckému účelu a pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo **obdobné zpravodajství.**

Dovětek § 12 odst. 3 OZ v rámci vědecké a umělecké licence a licence zpravodajské, že takové užití **nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy člověka,** je obsahem § 90 NOZ a vztahuje se na všechny uvedené zákonné licence. § 90 NOZ rovněž pro všechny uvedené licence rozšiřuje **kritérium přiměřenosti** využití podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu.

Obrazové snímky jsou součástí podobizny jako širšímu pojmu, který obsahuje zachycení podoby člověka v jakékoliv formě.